

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Бондар Н.А.,

аспірант кафедри приватного та соціального права
Сумського національного аграрного університету

УДК 340.1+378.1

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ЮРИДИЧНОЇ (ПРАВНИЧОЇ) ОСВІТИ
В УКРАЇНІ (XVII – ПОЧАТОК XX СТ.)

Постановка проблеми. Для комплексного аналізу розвитку юридичної освіти в Україні потрібно звернутися до історії. Вивчення історичного досвіду набуває важливого значення для врахування особливостей побудови моделі сучасної юридичної (правничої) освіти в Україні, її формування і розвитку під час побудови системи підготовки кваліфікованих юристів.

Актуальність комплексного дослідження щодо розвитку юридичної (правничої) освіти на теренах нашої країни зумовлюється потребою висвітлення особливостей навчально-освітнього процесу на українських землях у різні історичні періоди. Тільки знання щодо попередньої системи юридичної освіти дозволять бути сучасній системі більш досконалою та доцільною.

Становлення вищої юридичної (правничої) освіти на українських землях, на нашу думку, можна умовно поділити на декілька етапів: 1) XVII –XVIII ст. – зародження юридичної освіти на українських землях; 2) XIX –початок XX ст.; цей етап пов'язаний з діяльністю імператорських університетів – Харківського, Київського та Новоросійського та продовженням діяльності Львівського університету, відкриттям Черновецького університету; 3) 1917–1991 роки – цей етап припадає на радянський період; 4) 1991 рік – сьогодні – розвиток та реформування юридичної (правничої) освіти в незалежній Україні.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є з'ясування основних етапів розвитку юридичної (правничої) освіти в Україні з моменту її виникнення до початку XX ст.; з'ясування особливостей навчального процесу на юридичних факультетах університетів у різні історичні періоди, а також уявляється доцільним проаналізувати діяльність перших університетів на теренах України, організацію та особливості навчального процесу під час підготовки юристів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку юридичної (правничої) освіти присвячено багато наукових праць, деякі з них були використані під час написання даної статті. У них приділяється особлива увага виникненню та розвитку юридичної освіти в цілому, а от особливості навчального процесу, на нашу думку, мають фрагментарний характер та потребують подальшого дослідження. Дослідженням різних періодів юри-

дичної (правничої) освіти в Україні займалися такі вчені: І. Бойко, О. Войно-Даньчишина, М. Владимирський-Буданов, В. Кахніч, Е. Писарева, В. Труба, М. Чубинський та ін.

Виклад основного матеріалу. Зародження юридичної (правничої) освіти відбулося ще в античному світі. Первісною формою були *атеней* – тип навчальних закладів у Стародавньому Римі та Візантії, які за своїм змістом нагадували риторські школи. Першим став Римський *атеней*, заснований в 135 році н.е., в якому вивчали граматику, елоквенцію (риторику), філософію, діалектику та право.

У середні віки розвиток юридичної (правничої) освіти пов'язаний з появою університетів та рецепцією римського права. Майже всі середньовічні університети у своєму складі мали чотири підрозділи: теологічний, філософський, медичний та юридичний. Вже в XIII столітті вони почали називатися факультетами.

Подією, з якою пов'язують виникнення та розвиток юридичної (правничої) освіти на теренах України, стало заснування 20 січня 1661 року Львівського університету на базі школи при Львівській єзуїтській колегії. Серед чотирьох факультетів було створено юридичний факультет, який називали факультетом «обох прав», адже на ньому готували фахівців із канонічного та римського права. У 1773 році зі скасуванням ордену єзуїтів була припинена діяльність Львівського університету.

21 жовтня 1784 року австрійським імператором Йосифом II була відновлена діяльність університету, який у своїй структурі мав філософський, теологічний, медичний та юридичний факультети. Юридичний факультет готував державних чиновників у сфері права – суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів.

Навчання і викладання відбувалося німецькою і латинською мовами, але вже з 1869 року почали використовувати польську, іноді українську мову.

На початку діяльності юридичний факультет Львівського університету складався з чотирьох кафедр, а саме: кафедри політичних учень й австрійського законодавства; кафедри природного права, права народів та інституцій; кафедри цивільного, пандектного та кримінального права і кафедри канонічного права, пізніше кафедральна структура була значно розширена, з'явилися, наприклад, кафедри польського права, німецького права, вексельного права, торгового права тощо.

Навчальні програми юридичного факультету Львівського університету в 1784–1871 роках охоплювали всі основні галузі юридичної науки (історію держави і права, римське право, німецьке право, канонічне право, адміністрацію, європейську статистику, австрійське загальне приватне право, австрійський цивільний процес, австрійське кримінальне право, європейську філософію права, європейське міжнародне право, торговельне та вексельне право, судову медицину, фінансове право, економіку, державне право конституційних монархій, австрійське загальне фінансове законодавство, австрійське політичне законодавство, австрійське гірниче право, державні розрахунки тощо) [3, с. 8].

Навчальний процес у Львівському університеті мав свої особливості та здійснювався у наступних формах: лекції, політичні та правові диспути, письмові трактати. Лекції були найбільш розповсюдженою формою навчального процесу, викладач не лише розповідав навчальний матеріал, а й здійснював коментар праць та книг відповідних фахівців. Під диспутами розумілись спеціально організовані дискусії, в ході яких демонструвалося зіткнення думок із будь-якої проблеми або питання. Теми диспуту завжди оголошувалась завчасно, з метою ретельної підготовки студентами, адже вони повинні були висловити всі «за» та «проти», висловити свою думку, обґрунтовуючи її. Перемогу отримував той студент, який найбільше наводив цитувань та аргументацій своєї правоти. Окрім того, студентами виконувалися письмові вправи – написання трактатів наукового чи релігійного характеру.

Таким чином, якщо студент виконував навчальний план, то він міг отримати титул бакалавра, магістра чи доктора. Але І. Бойко, зазначає, що не всі студенти отримували зазначені титули, лише третина студентів ставала бакалаврами, і лише кожен шістнадцятий міг стати магістром [1, с. 165].

XIX – початок XX ст. – це етап розвитку юридичної освіти, пов'язаний зі створенням університетів на українських землях, що перебували у складі двох імперій – Російської та Австро-Угорської. Такими університетами стали імператорські – Харківський (1805 р.), Київський (1834 р.) та Новоросійський (Одеський) (1865 р.), продовжував освітню діяльність Львівський, а в 1875 році був відкритий Чернівецький університет ім. Франца-Йосифа.

Аналізуючи систему підготовки юристів на території України цього періоду, можна виокремити певну спеціалізацію навчальних закладів, яка зумовлювалася практичними потребами розвитку суспільного та господарського життя Російської імперії в цілому. До системи навчальних закладів, які здійснювали підготовку юристів на українських землях, відносили:

- юридичні факультети університетів, які готували універсальних юристів;
- юридичні ліцеї, які випускали спеціалістів з юридичною освітою.

На території України діяли два ліцея, але обидва були реорганізовані: Рішельєвський ліцей – у Новоро-

сійський університет у 1865 році, а юридичний ліцей у Ніжині – в історико-філологічний інститут в 1875 році.

Причини занепаду ліцеїв, на думку тогочасного Міністерства народної освіти, полягали в їх особливому устрої: вони не мали наукового і практичного значення, займали проміжне місце між університетами і гімназіями, а також не належали ні до розряду середніх, ні до розряду вищих навчальних закладів [8, с. 429].

Діяльність університетів врегульовувалась Університетськими статутами 1804, 1835, 1863, 1884 рр. Ці нормативно-правові акти відіграли значну роль у становленні не лише юридичних факультетів, а й вищої освіти в Російській імперії.

Досліджуючи основні положення Університетських статутів, потрібно зауважити, що вони залежали від політичної ситуації в державі, а їх зміст був доволі суперечливим, що проявлялося в таких критичних аспектах, як надання майже повної автономії університетам (статути 1804 та 1863 рр.), а згодом скасування цих привілеїв (статути 1835 і 1884 рр.)

Університетські статути XIX ст. врегульовували всі основні види діяльності університетів, починаючи від господарсько-адміністративної до науково-викладацької. Звичайно, ці нормативно-правові акти мали свої плюси та мінуси, але завдяки їм в освітній процес увійшли такі посади, як ректор, декан, професор, доцент; структура університетів закріплювалася у таких структурних одиницях, як факультет, кафедра, лабораторія; висвітлювалися питання автономії, самоврядування, організації навчального процесу тощо.

Олександр I 5 листопада 1804 року підписав Статут імператорського Московського університету, невдовзі був підписаний аналогічний статут Харківського університету. Статут закріплював діяльність чотирьох відділів або факультетів: відділ фізичних та математичних наук; відділ лікарських та медичних наук; відділ словесних наук; відділ моральних та політичних наук (це і був юридичний факультет), який у своєму складі мав наступні кафедри: богослов'я; тлумачення Святого писання та церковної історії; теоретичної та практичної філософії; природного, політичного та народного права; цивільного та кримінального судочинства в Російській імперії; право стародавніх та сучасних народів; дипломатики та політичної економіки [11].

Відповідно до статуту 1835 року юридичні факультети повинні були готувати чиновників для державної служби, а не вчених-правознавців. Цим нормативним документом встановлювалися дисципліни, які повинні були викладатись на юридичному факультеті: енциклопедія законодавства (сучасна теорія держави та права); римське законодавство та історія; цивільні закони; закони благоустрою та благочинства; закони про державні повинності й фінанси; поліцейські та кримінальні закони; загальне правознавство (*Jus gentium*) [12].

Наступним вирішальним кроком стало прийняття Російською імперією Університетського статуту 1863 року. За влучним висловом С.В. Рождествен-

ського, всі нововведення цього статуту групуються навколо чотирьох найголовніших питань, а саме – управління університетами, навчальні плани факультетів, забезпечення університетів професорами та організація студентів [8, с. 416].

Разом з юридичними факультетами продовжували діяти історико-філологічний університет, медичний та фізико-математичний. Враховуючи положення цього статуту, можна виділити три блока дисциплін, які викладались на юридичних факультетах: загальнотеоретичні, історичні та російське законодавство, а також політична економія та статистика були окремими курсами, збільшилася чисельність навчальних дисциплін.

Найголовнішою проблемою розвитку юридичних факультетів Харківського, Київського та Новоросійського університетів стала відсутність загальних стандартів навчання та кадрове забезпечення. На етапі формування юридичних факультетів окреслена проблема вирішувалась за рахунок запрошених науково-педагогічних працівників із західної Європи, а також закордонним стажуванням викладачів, яке тривало 2 роки. Вже статутами 1835 та 1863 років починають встановлюватися вимоги кількісного показника кадрового забезпечення, так, за статутом 1835 року, кількість кадрів на юридичних факультетах повинна становити 7, а за статутом 1863 року – 13 [8, с. 419].

Із прийняттям Університетського статуту 1863 року при університетах починають діяти аспірантури, завдяки цьому почалася підготовка вітчизняних викладачів.

До науково-викладацького складу відносили: ординарних та екстраординарних професорів, приват-доцентів, лекторів та осіб, які допомагали забезпечувати навчальний процес на факультетах. Приват-доцентами могли бути: 1) особи, які мали наукові ступені; 2) професор іншого вищого навчального закладу, а також особи, що отримали визнання своїми науковими працями, після пробного читання, з дозволу міністра народної освіти; 3) особи, які витримали випробування на ступінь магістра, але ще не захистили дисертації, після того, як отримували свідоцтво на право викладання у званні приват-доцента від університету [4, с. 36].

Із прийняттям статуту 1884 року відбулась уніфікація навчального процесу. Закріплювалося, що кожен факультет складає один або декілька навчальних планів, які затверджувались спочатку Радою університету, а потім – міністром народної освіти. Також виділялись кафедри юридичного факультету: 1) Римського права; 2) Цивільного права та цивільного судочинства; 3) Торгового права та торгового судочинства; 4) Кримінального права та кримінального судочинства; 5) Історії російського права; 6) Державного права; 7) Міжнародного права; 8) Поліцейського права; 9) Фінансового права; 10) Церковного права; 11) Політичної економії та статистики; 12) Енциклопедії права та історії філософії права [4, с. 26].

Особливістю навчання в імператорських університетах є той факт, що студенти повинні були вивча-

ти іноземні мови: німецьку, французьку, англійську або італійську. Так, М.Ф. Владимирський-Буданов, зазначав, що в університеті св. Володимира польська мова не була обов'язковою, а от німецька та французька були обов'язковими для студентів філософського відділення, для всіх інших факультетів – одна на вибір [2, с. 122].

Статутом 1884 року навчальний рік почав поділятися на семестри, які тривали: перший – з 20 серпня по 20 грудня, а другий – з 15 січня по 30 травня.

У міністерських циркулярах містилися норми педагогічного навантаження, так, згідно зі статутом 1804 року, професор повинен був вести заняття в обсязі не менше 6 годин на тиждень, наступний статут вже встановлював 8 годин. Статутом 1884 року закріплювалася конкуренція викладачів, які читали один і той же курс, а студентам надавалась можливість обирати курси і викладачів, у яких вони бажали навчатись.

Із прийняттям кожного нового Університетського статуту вдосконалювалася система навчального процесу, поступово формувалися необхідні умови освітньої діяльності імператорських університетів.

Харківський університет був заснований у 1805 році з ініціативи відомого українського вченого, винахідника, освітнього та громадського діяча В.Н. Каразіна. Як і всі університети цього періоду, він мав у своєму складі 4 факультети: фізико-математичний, історико-філологічний, медичний та юридичний.

На юридичному факультеті діяли кафедри: енциклопедії та історії філософії права, кафедра політичної економії та статистики, римського права, цивільного права та судочинства, торгового права, кримінального права та судочинства, фінансового права, міжнародного права, поліцейського, церковного права та історії руського права.

Державних стандартів підготовки фахівців-юристів не було, але можна простежити закономірність щодо зміни навчальних планів відповідно до зміни тогочасного освітнього законодавства, а саме – прийняття Університетських статутів 1804, 1835, 1863, 1884 рр. Всі навчальні предмети поділялися на загальні, суто юридичні та камеральні. Особлива увага приділялась вивченню римського права.

У Правилах про предметну систему викладання та екзаменів на юридичному факультеті Імператорського Харківського університету 1907 року чітко визначені обов'язкові навчальні дисципліни, які потрібно було прослухати, щоб отримати диплом першого або другого ступеня. Такими курсами були: історія римського права, історія російського права, політична економія, енциклопедія права, система римського права, державне право, статистика, історія філософії права, цивільне право, цивільне судочинство, торгове право та судочинство, кримінальне право, кримінальне судочинство, поліцейське право, фінансове право, церковне право та міжнародне право [7].

Окрім обов'язкових дисциплін студенти могли прослуховувати спеціальні курси, які поділялися на дві категорії: 1) які організовувались на самому фа-

культеті, наприклад, про органи місцевого самоврядування, про кредити та банки, судова медицина тощо; 2) які організувалися іншими факультетами, наприклад, логіка, психологія, російська історія тощо.

У навчальному процесі застосовувалися стандартні форми занять: лекції, практичні заняття та семінари.

Навчання тривало 4 роки, вибіркова складова навчального процесу забезпечувалася тим, що студент на початку семестру повинен був обрати ті дисципліни, які він хотів студіювати. Обов'язкові навчальні дисципліни викладались у двох семестрах.

Шкала оцінювання іспитів включала такі оцінки: вельми задовільно, задовільно, незадовільно.

Цікавим історичним досвідом є те, що студент, щоб отримати диплом 1-го ступеню, повинен був виконати наступні вимоги: 1) мати більше ніж половину предметів з оцінкою «вельми задовільно»; 2) представити твір з будь-якої обов'язкової юридичної дисципліни; 3) вміти вільно читати книги юридичного чи економічного спрямування на французькій, англійській або німецькій мові. Окрім того, іспити з цивільного права та судочинства, торгового права, кримінального права та судочинства проходились в юридичній державній випробувальній комісії [7].

Київський, точніше університет Св. Володимира, був відкритий у 1834 році. Звертаючи увагу на те, що така назва є скоріше виключенням, або погоджуючись із думкою Е.А. Писаревої, – нетрадиційним випадком, єдиним у своєму роді в Російській імперії, це було зроблено у відповідності з державною офіційною ідеологією того часу, з її основним гаслом: «самодержавство, православ'я, народність» [6, с. 32]. Спочатку цей університет мав тільки філософський факультет, де було два відділення – історичне та фізико-математичне. У 1835 році відкривається юридичний факультет, а в 1841 – медичний.

Юридичний факультет університету Св. Володимира був одним із найпопулярніших, це підтверджується наступними даними, так, наприклад, в 1885 році на історико-філологічному факультеті навчалося 177 студентів, на фізико-математичному – 241, на юридичному – 351, найбільший факультет, медичний, налічував 793 студенти [9, с. 548].

Навчальні плани підготовки студентів приймалися факультетами. Як зазначав М.Ф. Влаимирський-Буданов, викладачі та предмети закріплювалися по курсах вельми точно, а саме: на 1-му курсі студенти юридичного факультету повинні були вивчати енциклопедію законодавства, римське право та російське державне право; на 2-му курсі – російське державне право та межові закони, закони державного благоустрою; на 3-му курсі – кримінальне право, яке складалося з історії, теорії, судочинства та поліцейського права, а також статuti щодо казенного управління і статuti про повинності; на 4-му курсі викладалися додаткові предмети, такі як російська історія, історія середніх віків, філософія [2, с. 242–243].

Отже, аналізуючи та порівнюючи перелік предметів, які викладалися в цих навчальних закладах на юридичних факультетах, можна побачити відмінності. Так, Київський університет мав більше дисциплін із права Російської імперії, це було пов'язано з тим, що коли факультет відкривали, не вистачало викладачів права, і цим ядром стали російські професори. А от Харківський університет більше викладав історію, римське право.

Одним із проявів освітньої реформи стало розширення мережі вищих навчальних закладів на території України, в 1865 році був відкритий *Новоросійський* університет в Одесі, який мав три факультети: історико-філологічний, фізико-математичний та юридичний, останній став результатом поєднання юридичного та камерального відділення Рішельєвського ліцею.

Навчальний процес в університеті здійснювався відповідно до вимог Університетських статутів. Викладання на факультеті здійснювалося на кафедрах: енциклопедії права, історії найважливіших іноземних законодавств, історії руського права, історії слов'янського законодавства (до 1890 р.), римського права, державного права, цивільного права з цивільним судоустроєм та судочинством, кримінального права з кримінальним судоустроєм та судочинством, поліцейського права, фінансового права, міжнародного права, політичної економії та статистики, канонічного права (надалі — церковного права) [10, с. 8–9].

Потрібно відзначити, що на протязі свого існування на юридичному факультеті існувала проблема із забезпеченням кадрів, на окремих кафедрах посади професорів були незайнятими довгий час. Через рік після початку роботи університету вакантними залишалися 19 посад, 9 з них – на юридичному факультеті [5, с. 60].

Висновки. В XIX ст. відбувається становлення централізованої системи підготовки юристів не лише в Російській імперії, а й на теренах України. Цей період характеризується активним розвитком нормативної бази професійного навчання. Особливу роль у діяльності університетів у цілому та юридичних факультетів зокрема відіграли університетські статuti 1804, 1835, 1863, 1884 рр. Вони закріплювали внутрішню структуру університетів, встановлювали особливості навчального процесу, визначали правовий статус науково-педагогічного складу.

Розвиток юридичної освіти на українських землях в окреслений період відбувався у складних умовах відсутності власної державності. Українські землі були роз'єднані та перебували у складі декількох держав, звичайно, цей факт не міг не вплинути на подальший розвиток юридичної освіти.

З огляду на необхідність реформування та вдосконалення юридичної (правничої) освіти, активних євроінтеграційних освітніх процесів, необхідно враховувати історичний досвід, використовувати ті позитивні напрацювання в цій сфері, які пройшли випробування часом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко І. Найдавніша правнича школа в Україні: до 355-річчя від заснування юридичного факультету Львівського університету. Право України. 2016. № 5. С. 164–176.
2. Владимирський-Буданов М.Ф. История императорского университета св. Владимира. Киев, 1884. Том 1. 726 с.
3. Кахнич В.С. Становлення і розвитку правової освіти та науки на юридичному факультеті Львівського університету (XVII–XX ст.): історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. 23 с.
4. Общій уставъ Императорскихъ Россійскихъ университетовъ. 1884 года. Харьковъ. Въ Университетской Типографіи, 1911. 62 с.
5. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Історія та сучасність (1865-2015) / кол. авт.; гол. ред. І.М. Коваль; Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Одеса: ОНУ, 2015. 964 с.
6. Писарева Е.А. Організаційно-правові основи діяльності університетів Російської імперії другої половини XIX ст. (на матеріалах України): дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. 224 с.
7. Правила о предметной системе преподавания и экзаменов на Юридическомъ Факультете Императорскаго Харьковскаго университета. Харьковъ. Въ Университетской Типографіи, 1907. 7 с. URL: <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/149> (дата звернення: 10.01.2018).
8. Рождественский С.В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения 1802-1902. СПб. Министерство народного просвещения, 1902. 785 с.
9. Современная летопись. Университет св. Владимира в 1884 г. Министерство народного просвещения. 1885. Часть ССXL (июль). С. 541–553. URL: <http://www.runivers.ru/lib/book7643/457636/> (дата звернення: 12.01.2018).
10. Труба В.І. Юридична та економічна освіта на півдні України (XIX - XX ст.). Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Правознавство. 2012. Т. 17. Вип. 1/2 (16/17). С. 7–17
11. Университетский устав (5 ноября 1804). URL: <http://letopis.msu.ru/documents/327> (дата звернення: 14.01.2018).
12. Университетский устав (26 июля 1835). URL: <http://letopis.msu.ru/documents/2123> (дата звернення: 14.01.2018).
13. Университетский устав (18 июня 1863). URL: <http://letopis.msu.ru/documents/2760> (дата звернення: 14.01.2018).
14. Юридический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805–1905). Харьковский университет / под ред. проф. М.П. Чубинского и проф. Д.И. Багаля. Харьков : Типография «Печатное дело», 1908. VIII, 311, III, (22) с. URL: <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/2133> (дата звернення: 10.01.2018).

Бондар Н.А. ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ЮРИДИЧНОЇ (ПРАВНИЧОЇ) ОСВІТИ В УКРАЇНІ (XVII – ПОЧАТОК XX СТ.)

У статті досліджено особливості розвитку юридичної (правничої) освіти на території України в XVII – на початку XX ст. Проаналізовано особливості навчального процесу Львівського університету, імператорських університетів – Харківського, Київського та Новоросійського.

Ключові слова: юридична (правнича) освіта, університетські статuti, університет, навчальний процес.

Бондарь Н.А. ОСОБЕННОСТИ ПОЛУЧЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО (ПРАВОВОГО) ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ (XVII – НАЧАЛО XX В.)

В статье исследованы особенности развития юридического (правового) образования на территории Украины в XVII – нач. XX в. Проанализированы особенности учебного процесса Львовского университета, императорских университетов – Харьковского, Киевского и Новороссийского.

Ключевые слова: юридическое (правовое) образование, университетские уставы, университет, учебный процесс.

Bondar N.A. FEATURES OF GETTING LEGAL EDUCATION IN UKRAINE (XVII - BEGINNING OF XX CENTURY)

The actuality of a comprehensive study on the development of legal education in our country is conditioned by the need to highlight the peculiarities of the educational and training process in Ukrainian lands during different historical periods. Only knowledge about previous legal education system will allow the modern system to be more perfect and expedient.

In our opinion, the formation of higher legal education in the Ukrainian lands can be divided into several stages: 1) XVII-XVIII centuries – the emergence of legal education in the Ukrainian lands; 2) XIX beginning of the XX century – this stage is related to the activities of the Imperial Universities – Kharkiv, Kyiv and Novorossiysk and the continuation of the Lviv University’s activity, the opening of Chernivtsi University; 3) 1917-1991 – this stage falls on the Soviet period; 4) 1991 – present time – development and reform of legal education in independent Ukraine.

The event, which is associated with the emergence and development of legal education in Ukraine, was the Lviv University’s foundation on January 20th, 1661 on the basis of the school at the Lviv Jesuit College. Among the four faculties, the Faculty of Law was created, which was called the Faculty of “both rights”, since it trained specialists in Canonical and Roman law.

Nineteenth and beginning of the XX century – is the stage of legal education development. Stage is associated with the creation of universities in the Ukrainian lands, consisting of two empires – Russian and Austro-Hungarian. Such universities became imperial – Kharkiv (1805), Kiev (1834) and Novorossiysk (Odessa) (1865). The activities of universities were regulated by the University statutes of years 1804, 1835,

1863, 1884. These legal acts played a significant role in the establishment of not only legal faculties, but also higher education in the Russian Empire.

University's statutes of the nineteenth century regulated all major activities of universities, ranging from economic-administrative to scientific-teaching. Of course, these legal acts had their pluses and minuses, but due to them, the educational process included such positions as rector, dean, professor, associate professor; the structure of universities was fixed in such structural units as the faculty, the department, the laboratory; covered the issue of autonomy, self-governance, organization of the educational process, etc.

The development of legal education in Ukrainian lands in a defined period took place in difficult conditions of Ukrainian statehood's absence. Ukrainian lands were divided and were part of several states, of course, this fact affect the further development of legal education.

Because the need to reform and improve legal education, active European integration educational processes, it is necessary to take into account historical experience, use the positive experiences in this field, which have passed the test of time.

Key words: legal education, university statutes, university, educational process.